

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ลักษณะทั่วไปของประชากรกลุ่มที่ศึกษาวิจัย จำนวนทั้งสิ้น 80 ตัวอย่าง ส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน มีผู้จบการศึกษา ป.4 ขึ้นไปจำนวนเล็กน้อยเท่านั้น สมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่มีจำนวน 4-9 คน อาชีพหลักประกอบอาชีพการเกษตรได้แก่ การเพาะปลูก กาแฟ ถั่วแดง ฝ้ายและข้าวโพด อาชีพรองคือ การรับจ้าง รายได้เฉลี่ย 42.636 บาท/ครอบครัว/ปี ส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 10-20 ไร่/ครอบครัว

การส่งเสริมการเกษตรผ่านกองทุนหมู่บ้าน ดำเนินการโดยจัดส่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเข้าไปอยู่ประจำหมู่บ้านชาวเขา เพื่อให้คำแนะนำแก่เกษตรกร ชาวเขา ให้การสนับสนุนแก่เกษตรกรในรูปวัสดุการเกษตรผ่านคณะกรรมการกองทุนฯ เป็นผู้ดำเนินการแจกจ่ายให้สมาชิกเกษตรกรกู้ยืม โดยเรียกเก็บคืนมาเป็นกองทุนฯ ต่อไป ในเขตพื้นที่โครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอร์เว คือ หมู่บ้านผาแดง มุ่งเน้นการส่งเสริมพืชรายได้เชิงอนุรักษ์พื้นที่ ได้แก่ กาแฟและถั่วแดง ประเภทเทคโนโลยีการเกษตรที่ใช้มากคือ ปุ๋ยเคมี รองลงมาคือ หนัสน้ำชาและชาปราบศัตรูพืช สำหรับในพื้นที่ของศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาจังหวัดพะเยา คือหมู่บ้านบ่อตันสักนั้น มุ่งเน้นส่งเสริมการเพาะปลูกพืชที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ มีตลาดท้องถิ่นและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรชาวเขา ได้แก่ ฝ้ายและข้าวโพด ประเภทเทคโนโลยีการเกษตรที่มักใช้มากคือ เครื่องจักรทุบแรง ปุ๋ยเคมี และหนัสน้ำชา

การมีส่วนร่วมของประชากรกลุ่มที่ศึกษาวิจัย พบว่าหมู่บ้านผาแดงมีระดับการมีส่วนร่วมมากและเหมาะสม ในขั้นตอนการรับผลประโยชน์ขั้นตอนเดียว ส่วนหมู่บ้านบ่อตันสักมีระดับการมีส่วนร่วมมากและเหมาะสม 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการหาปัญหาวิเคราะห์สาเหตุ

ขั้นตอนการตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไข
ประโยชน์

ขั้นตอนการปฏิบัติตามกลุ่มและขั้นตอนการรับผล

กองทุนหมุนเวียนหมู่บ้าน พบว่าหมู่บ้านผาแดงมีมูลค่ากองทุนฯ สูงกว่าหมู่บ้าน
บ่อตันสัก ซึ่งมีผลทำให้สมาชิกในหมู่บ้านกุ่มและใช้ประโยชน์ได้มากกว่าสำหรับอัตรา
ดอกเบี้ยซึ่งเรียกเก็บคนจากสมาชิกกุ่มนั้นแตกต่างกันไปในแต่ละกิจกรรมและแต่ละหมู่บ้าน
สมาชิกส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนการดำเนินงานกองทุนฯ แต่ยังขาดความรู้ใน
รายละเอียดการจัดทำบัญชีและความก้าวหน้าในการดำเนินงานสมาชิกหมู่บ้านบ่อตันสักจะ
เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนฯ มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านผาแดง ซึ่ง
การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่นั้น ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดพะเยาจะให้
อิสระในการบริหารงานกิจกรรมการหมู่บ้านมาก โดยเจ้าหน้าที่จะมีบทบาทเป็นเพียงที่
ปรึกษาเท่านั้น ส่วนเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาที่ส่งไทย-นอร์เว นั้น จะเข้าไปมีบทบาทร่วม
ดำเนินงานกับกรรมการกองทุนฯ ด้วย

ทัศนคติและข้อคิดเห็นของประชากรที่วิจัย พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อการ
การดำเนินงานกองทุนฯ และคิดว่าจะได้รับประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วมและส่วนใหญ่
คิดว่าการดำเนินงานกองทุนฯ ไม่มีปัญหา สมาชิกหมู่บ้านผาแดงบางส่วนคิดว่าปัญหา คือ
การกุ่มได้รับล่าช้าและบางคนกุ่มแล้วไม่ชำระคืน ส่วนสมาชิกหมู่บ้านบ่อตันสักคิดว่าปัญหา
คือ มูลค่ากองทุนฯ น้อยไม่พอกุ่ม

สำหรับสมมติฐานที่กำหนดไว้แล้ว พบว่ากองทุนหมุนเวียนหมู่บ้านที่ดำเนินงาน
ระบบล่างส่วนจะทำให้ชาวเขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากกว่ากองทุนฯ ที่ดำเนินงาน
ระบบบนสู่ล่าง ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ รายได้ ขนาดพื้นที่
ถือครอง ความคาดหวังต่อประโยชน์ที่จะได้รับและการติดตามแนะนำจากเจ้าหน้าที่

ผลการวิจัยเมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการบริหารงานกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้าน

เมื่อเปรียบเทียบความสามารถในการช่วยเหลือตนเองของชาวเขาหมู่บ้าน
ผาแดงซึ่งดำเนินงานกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้านระบบบนสู่ล่าง (Top-down System) กับ
หมู่บ้านบ่อตันสักซึ่งมีการดำเนินงานกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้านระบบล่างสู่บน (Bottom-up
System) โดยพิจารณาจากระดับของการมีส่วนร่วมและความเหมาะสมในการมีส่วนร่วมใน

การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน 5 ขั้นตอน พบว่า รูปแบบการบริหารงานกองทุนหมู่บ้านระบบล่างส่วนจะทำให้ชาวเขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากกว่ากองทุนหมู่บ้านระบบบนล่าง

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน

พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านของชาวเขา ได้แก่ รายได้ ขนาดพื้นที่ถือครองความคาดหวังต่อประโยชน์ที่จะได้รับ และการติดตามแนะนำจากเจ้าหน้าที่ สำหรับปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ อายุ ขนาดครัวเรือน ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคมทัศนคติต่อการดำเนินงานกองทุนฯ เกียรติและความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

3. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน

(1) มูลค่าของกองทุนหมู่บ้าน พบว่าหากมูลค่ามีมากจะทำให้สมาชิกหรือเกษตรกรชาวเขาสามารถกู้ยืมและใช้ประโยชน์ได้มาก และทำให้มูลค่าเพิ่มเร็วกว่ากองทุนหมู่บ้านที่มีมูลค่าน้อย

(2) ประเภทกิจกรรมกองทุนหมู่บ้าน พบว่ากิจกรรมที่เกษตรกรชาวเขาสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง สามารถชำระคืนได้ตลอดเวลาและมีอัตราดอกเบี้ยสูง ได้แก่ กิจกรรมสินเชื่อ ซึ่งจะทำให้มูลค่ากองทุนเพิ่มเร็วขึ้น นอกจากนั้นกิจกรรมธนาคารปุ๋ย-ยาปราบศัตรูพืช และกิจกรรมธนาคารเมล็ดพันธุ์พืช ซึ่งเกษตรกรกู้ยืมสำหรับปลูกพืชไร่อายุสั้น เมื่อเปรียบเทียบกับการปลูกไม้ผล จะมีผลทำให้เกษตรกรชำระคืนเงินกองทุนหมู่บ้านเร็วกว่า

(3) อัตราการเพิ่มของกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านนั้น พบว่าอัตราดอกเบี้ยของกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละหมู่บ้านนั้น มีความแตกต่างกัน ซึ่งกรรมการหมู่บ้านและสมาชิกเกษตรกรชาวเขาเป็นผู้กำหนด หากอัตราดอกเบี้ยสูงจะทำให้มูลค่ากองทุนหมู่บ้านเพิ่มเร็วขึ้น

(4) ลักษณะการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ พบว่าการให้อิสระในการบริหารงานและการตัดสินใจแก่เกษตรกรชาวเขา โดยเจ้าหน้าที่เป็นเพียงที่ปรึกษาให้

คำแนะนำและสนับสนุน จะมีผลให้เกิดความคล่องตัวไม่เกิดความล่าช้า ในการเบิก-จ่าย ตลอดทั้งทำให้ชาวเขาเกิดความสำนึกในการเป็นเจ้าของและมีความรับผิดชอบมากยิ่งขึ้น

(5) ความรู้และความเข้าใจ พบว่าเกษตรกรชาวเขาที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้าน จะทำให้ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้านในขั้นตอนต่าง ๆ มากขึ้น

(6) จำนวนชาวเขาที่ได้รับประโยชน์ พบว่าจำนวนเกษตรกรชาวเขาในหมู่บ้านที่ได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้าน ไม่มีผลต่อประสิทธิภาพของกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้านแต่อย่างใด

(7) การมีส่วนร่วมดำเนินงานกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้าน พบว่าเกษตรกรชาวเขา เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ มากจะทำให้กองทุนหมุนเวียนหมู่บ้านมีประสิทธิภาพมากกว่า ในแง่ของความสามารถพึ่งตนเอง

4. แนวทางส่งเสริมการเกษตรผ่านกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้าน

(1) วิธีการส่งเสริม โดยจัดส่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริม เข้าไปอยู่ประจำในหมู่บ้านชาวเขา มีบทบาทเป็นทั้งเพื่อน ครู และที่ปรึกษาให้กับเกษตรกร ซึ่งวิธีการส่งเสริม นั้นเน้นวิธีกุ่ม มีการประชุมประจำเดือนและประจำปี รวมทั้งออกพบปะเยี่ยมเกษตรกรรายบุคคลตามบ้าน การให้การสนับสนุนโดยชาวเขา ในหมู่บ้านร่วมกับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ประชุม เสนอกิจกรรมโครงการขึ้นมา ซึ่งศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดพะเยา โครงการพัฒนาที่สูง ไทย-นอร์เว จะให้การสนับสนุนในรูปของวัสดุ-อุปกรณ์การเกษตร ผ่านกรรมการกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้านเป็นผู้แจกจ่ายให้แก่สมาชิกกุ่มต่อไป

(2) กิจกรรมที่ส่งเสริม เขตพื้นที่โครงการพัฒนาที่สูง ไทย-นอร์เว นั้น เน้นหนักการส่งเสริมพืชรายได้เชิงอนุรักษ์พื้นที่ เช่น กาแฟ และถั่วแดง ซึ่งเป็นพืชใหม่ที่ในอดีตชาวเขาไม่เคยปลูกมาก่อน รวมทั้งตลาดในท้องถิ่นมีน้อยมาก ดังนั้น จึงมีการแทรกแซงรับซื้อผลผลิตในปีที่ราคาตกต่ำ เป็นการสร้างความมั่นใจให้เกษตรกรชาวเขาในการปลูก และเชื่อฟังปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นอย่างดี สำหรับพื้นที่เขตรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดพะเยานั้น เน้นหนักการส่งเสริมพืชที่มีตลาดในท้องถิ่นรองรับ สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรและมีความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เช่น ฝ้าย ไม้ผล และพืชตระกูลถั่ว เป็นต้น จึงไม่มีปัญหาด้านการยอมรับของเกษตรกร

(3) ระดับการใช้และประเภทของเทคโนโลยีการเกษตร พบว่าระดับการใช้เทคโนโลยีการเกษตรนั้น แตกต่างกันระหว่าง 2 หมู่บ้าน โดยหมู่บ้านผาแดงมีระดับการใช้มูลค่า 464.26 บาท/ไร่ หมู่บ้านบ่อตันสักมีระดับการใช้มูลค่า 369.80 บาท/ไร่ สำหรับประเภทเทคโนโลยีการเกษตรที่ใช้นั้นแตกต่างกัน เนื่องจากสภาพพื้นที่และชนิดพืชที่ปลูกแตกต่างกัน หมู่บ้านผาแดงใช้ปุ๋ยเคมีและพันธุ์พืชสูงถึงร้อยละ 79.31 รองลงมาคือยาปราบศัตรูพืช ร้อยละ 20.69 ส่วนหมู่บ้านบ่อตันสักใช้ยาปราบศัตรูพืชสูงถึงร้อยละ 64.09 รองลงมาคือ เครื่องมือทุ่นแรง ร้อยละ 31.19 สำหรับปุ๋ย/พันธุ์พืช มีการใช้เพียงร้อยละ 4.72 เท่านั้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงาน

จากการที่ได้ศึกษาเอกสาร รายงานการศึกษา ผลการวิจัยและผลการศึกษา วิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอความคิดเห็นอันจะเป็นแนวทางให้ผู้นสนใจ และผู้รับผิดชอบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือองค์กรเอกชนได้พิจารณา ดังนี้

(1) แนวทางการส่งเสริมการเกษตรผ่านกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้าน

(1.1) วัตถุประสงค์ที่ส่งเสริมในพื้นที่หมู่บ้านชาวเขา ซึ่งมีสภาพเป็นพื้นที่ที่มีความลาดชัน ควรพิจารณาถึงกิจกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสม ซึ่งจะอนุรักษ์สภาพพื้นที่สิ่งแวดล้อมตลอดจนป้องกันสารเคมีอันจะถูกชะล้างสู่แหล่งน้ำ และกิจกรรมนั้นน่าจะมีในท้องถิ่นรองรับด้วย อย่างไรก็ตาม กิจกรรมนั้นจะต้องได้รับการกระตุ้นให้เกษตรกร ตื่นตัว สนใจ และเกิดความต้องการก่อน

(1.2) ในการส่งเสริมการเกษตรผ่านกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้าน เพื่อให้เกษตรกรชาวเขายอมรับวัตถุประสงค์ที่นำไปถ่ายทอดนั้น ควรมุ่งเน้น การประชุมกลุ่ม การสาธิตกลุ่มตามขั้นตอนในการปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ ตลอดทั้งพิจารณาใช้ประโยชน์จากอิทธิพลกลุ่มโดยใช้มติจากที่ประชุมกำหนดวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริม ได้แก่ กิจกรรม (ชนิดพืช-สัตว์) และวัสดุการเกษตร (ปุ๋ย-ยาปราบศัตรูพืช) ที่จะให้สมาชิกกู้ยืม โดยกำหนดจำนวนตามหลักวิธีการเพาะปลูกที่ถูกต้อง

(1.3) วิธีการส่งเสริมการเกษตรควรมุ่งเน้น การประชุมกลุ่ม การสาธิตกลุ่มตามขั้นตอนในการปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ

(2) แนวทางการดำเนินงานกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้าน

(2.1) การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน ควรจะเกิดจากความต้องการของสมาชิกในหมู่บ้าน นอกจากนั้นสมาชิกควรมีการเสียสละหรือมีส่วนร่วมในการจัดตั้งด้วย เช่น สมทบทุน หรือชำระค่าสมัครเป็นสมาชิก เป็นต้น หากไม่สามารถจะดำเนินการในกรณีดังกล่าวนี้ได้ ก็ควรมีการเตรียมชุมชนให้มีความพร้อมก่อนจะให้การสนับสนุนจัดตั้งขึ้น เช่น

มีคณะกรรมการดำเนินงาน สมาชิกในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักการ และรายละเอียดการดำเนินงานกองทุนฯ

(2.2) รายละเอียดการดำเนินงานควรเป็นรูปแบบที่เข้าใจง่าย ชาวเขาสามารถเข้าใจ และถือปฏิบัติได้ง่าย เช่น การจัดทำบัญชี สัญญาการกู้ยืม ตลอดจนทั้งรายละเอียดและขั้นตอนการปฏิบัติ

(2.3) การบริหารงานกองทุนฯ นั้น เจ้าหน้าที่จะเป็นเพียงที่ปรึกษาคอยชี้แนะหรือให้ความช่วยเหลือสนับสนุนเท่านั้น บทบาทหลักควรเป็นกรรมการดำเนินงานเป็นผู้ตัดสินใจ หรือกำหนดรายละเอียดการปฏิบัติ

(2.4) เพื่อให้การดำเนินงานกองทุนฯ บรรลุวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง คือ การพึ่งตนเองได้ของชุมชนนั้น จะต้องเป็นโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนฯ อย่างครบทุกขั้นตอน คือ ขั้นตอนการค้นหาปัญหา ขั้นตอนการตัดสินใจเลือกวิธี (กิจกรรม) แก่ไข ขั้นตอนการปฏิบัติตามมติกลุ่ม ขั้นตอนการแบ่งปันผลประโยชน์ (การกู้ยืม) และขั้นตอนการประเมินผล อย่างไรก็ตามปัจจัยสำคัญที่จะต้องคำนึงถึงคือ ความเหมาะสมและยุติธรรมในการแบ่งปันผลประโยชน์เพราะสมาชิกที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนฯ นั้นต่างก็คาดหวังว่าจะได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วม และเจ้าหน้าที่จะต้องมีการติดตามแนะนำอย่างสม่ำเสมอใกล้ชิด รวมทั้งพยายามให้เกษตรกรชาวเขาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจต่ำได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างทัดเทียมกับผู้มีฐานะเศรษฐกิจดีด้วย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ศึกษาถึงแนวทางและรูปแบบที่เหมาะสมในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนที่จะทำให้ประชาชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม

(2) ศึกษาถึงความพร้อมของประชาชน ผู้นำท้องถิ่นและกรรมการหมู่บ้านที่จะดำเนินงานพัฒนาตนเอง